

ΜΙΑ ΘΥΜΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΞΕΧΑΣΜΕΝΟ ΑΓΓΕΙΟΚΑΣΤΡΟ (ΤΣΑΝΑΚΚΑΛΕ)

Βασίλης Κορκολόπουλος

Πολιτικός Μηχανικός
Βουλευτής Ηλείας

Η αγάπη για την αγγειοκαστρίτικη κεραμική και η ελληνικότητα των ανωνύμων μαστόρων μου έδωσαν τον θάρρος να τολμήσω την παρουσίαση που η εικόνα εκφράζει. Αυτό που προσπαθώ να πω με λίγες λέξεις για την **αδιάλειπτη συνέχεια και την υπεροχή** της ελληνικής Τέχνης εκφράζει την ευχή, αυτή η πραγματικότητα να γίνει **οδηγός** για την ολοκλήρωση της αναζήτησης της πολιτισμικής ταυτότητας του σύγχρονου Ελληνισμού.

Στο τέλος του Καλοκαιριού του 1995 είχα την ευκαιρία να "αποβάλω" την βουλευτική μου ιδιότητα και ως απλός ταξιδιώτης να βρεθώ σε μια πόλη που την αγαπώ πολύ. Τα Γιάννενα. Με αγγίζει αυτή η όμορφη πολιτεία, με τις ιστορίες και τους θρύλους, τις ηρωικές φυσιογνωμίες του περασμένου αιώνα, αλλά και για τους μαστόρους της τέχνης του ασημιού. Όσες φορές κι αν πάω, όλο και κάτι "νέο" από τα παλιά ανακαλύπτω. Κι αυτό γεμίζει την προσδοκία του επόμενου ταξιδιού.

Στο τελευταίο μου ταξίδι Ξανπήγνα στο Λαογραφικό Μουσείο του Δήμου, που στεγάζεται στον πανέμορφο χώρο του τζαμιού του Ασλάν Πασά Β'.

Τούτη τη φορά οι λαογραφικές μου γνώσεις με έκαναν να νιώσω να προσβάλλεται η πολιτισμική μας ταυτότητα, καθώς αντίκρισα (για πολλοστή φορά – αλλά τώρα ήξερα κι έβλεπα ...) δύο κανάτες "Τσανακκάλε" κι από κάτω του ταμπελάκι του Μουσείου:

"Τουρκική αγγειοπλαστική".

Πόσο επιπόλαια χαρίζουμε στον Τούρκο δημιουργήματα της Τέχνης που ξεκίνησαν και αναπτύχθηκαν από ελληνικά χέρια, ενώ και αυτά συνθέτουν την πολιτισμική μας ταυτότητα.

Θυμήθηκα στο Παρίσι, το 1994, όταν επισκέφθηκα μια έκθεση που διοργάνωσε ο Τούρκος πρόεδρος με τον δήμαρχο της Boulogne, με τίτλο "Η Εποχή της Τουλπίας στην τέχνη του Ισλάμ". Στο τέλος της έκθεσης υπήρχε κάποιο βιβλίο εντυπώσεων. Εκεί είχα γράψει στα ελληνικά: "Σήμερα πίστεψα σ' αυτό που σαν απόηχο άκουγα! Το πόσο άνοιξε η Ελληνική Τέχνη στο μεσορράνγιο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας". Τα περισσότερα εκθέματα, κεντήματα ανεπανόληπτα, "τάσια" μαλαμοκαπνισμένα, κανάτια κα-

λεμιστά από ασημί είχαν ελληνικά ονόματα!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ-ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ-ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Η εικόνα, η θύμηση από το Παρίσι και οι γνώσεις που αποκόμισα ταξιδεύοντας και περπατώντας ... με έκαναν να νιώσω την ανάγκη γι' αυτή την παρουσίαση.

Τον Δεκέμβριο του 1992 αγόρασα το κανάτι με τον Εσταυρωμένο (φωτογραφίες 1, 2, 3 και 4). Δεν έμαθα ποτέ το "οδοιπορικό" που τελικά το έβγαλε στην Αθήνα, στα χέρια του παλιοπωλή. Ερέθισμα για την αγορά, το μικρό κανάτι με τον Σταυρό (φωτογρ. 5), αγορασμένο από παλιοπωλείο του Βόλου το 1991. Όμως η τελική απόφαση πάρθηκε χάρις στο υπέροχο ένστικτο της γυναίκας μου, της Μαρούλας.

Αντικείμενο μοναδικό, έργο ανώνυμου Έλληνα τεχνίτη της Μικράς Ασίας.

Μαζεύω χρόνια κανάτια από το Αγγειοκαστρο, (Τσανάκ = αγγείο, καλέ = κάστρο, στα τουρκικά.) παλαιό τοπωνύμιο στη δεξιά πλευρά μπαίνοντας στα Δαρδανέλλια – το στενότερο τμήμα του Ελλήσποντου.

Οι διάφορες βιβλιογραφίες αναφέρουν πως τα πρώτα κεραμικά δείγματα ξεκινούν από τα τέλη του 17ου-αρχές του 18ου αιώνα. Τα παράγον Έλληνες και Αρμένιοι τεχνίτες. Παρ' όλα αυτά, η κεραμική αυτή χαρακτηρίστηκε ως μη ελληνική και διεθνώς θεωρείται ως ισλαμική.

Το Αγγειοκαστρο λοιπόν (Τσανάκ-Καλέ) ήταν σκάλα ανεφοδιασμού πλοίων. Το προτιμούσαν κυρίως Έλληνες καραβοκύρηδες που έκαναν εμπορίου και μεταφορές στη Μαύρη Θάλασσα. Ανθισε τον 19ο αιώνα και αν δούμε ημερολόγια των αρχών του 20ού αιώνα, θα διαβάσουμε ότι από τους 8000 κατοίκους οι 5000 ήσαν ορθόδοξοι, κυρίως Έλληνες.

Το επάγγελμα του αγγειοπλάστη είναι από τα

1. Κανατάκι από το Αγγειόκαστρο, ύψους 12 εκ. Στο άνω μπροστινό μέρος της κοιλιάς φέρει επιθετο σταυρό. Είναι από αυτά τα σγγεία που χρησιμοποιούσαν για τον σπασμό. Είναι τριχρώμο (υπόλευκο φόντο, πράσινες και καφέ πινελιές) και ερμολωμένο.

χαρακτηριστικότερα του τόπου και προσοδοφόρο, γιατί οι τακτικοί επισκέπτες είχαν τη συνήθεια να παίρνουν διακοσμητικά πήλινα για τα σπίτια τους.

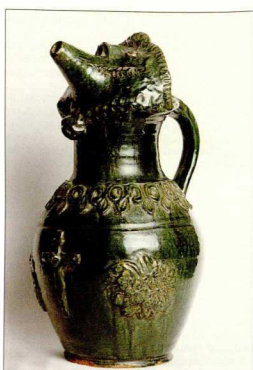
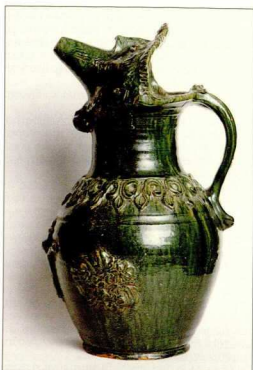
Οι Αγγειοκαστρίτες κατάφεραν να εξαπλώσουν την παραγωγή τους στην Ρωσία, σε όλα τα Βαλκάνια και στα νησιά του Αιγαίου, και βέβαια είχαν και τουρκοκώφην πελατεία.

Τα χαρακτηριστικότερα δείγματα της ελληνικής αυτής κεραμικής τέχνης είναι τα κανατάκια που καταλήγουν σε μορφή αλογοκεφαλής, πιάτα, κούπες, γαβάδες, πιατέλες και λάμπες πετρελαίου σε σχήμα βαποριού, έντονα γυαλωμένα,

με ανάγλυφο ή ένθετο διάκοσμο.

Τα ωραιότερα όμως κεραμικά είναι αυτά που συνθέτουν μορφές ζώων. Άλογα, καμήλες, λιοντάρια. Η πλαστικότητα αυτής της κεραμικής επηρέασε την μεταγενέστερη νεοελληνική κεραμική, και η επίδραση αυτή συνδυάζεται και με την εγκατάσταση μαστόρων σε διάφορα μέρη της Ελλάδας (Φλώρινα, Μυτιλήνη, Θεσσαλονίκη) μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922.

Δείγματα της κεραμικής του Αγγειόκαστρου υπάρχουν στα Ελληνικά Λαογραφικά μουσεία και σε ιδιωτικές συλλογές. Επίσης σε μουσεία της

Άγκυρας και της Κωνσταντινούπολης (στο Μουσείο Sadberk Hanım της Κων/πόλης), πολλά αντικείμενα είναι αγορασμένα από την Ελλάδα (κάτι που επισημαίνεται με ακαλαίσθητες ταμπελίτσες).

Με χαρά είδα στο βιβλίο της Κατερίνας Κορρέ *Τα Κεραμικά του Ελληνικού Χώρου* σημαντικές παρατηρήσεις για την ελληνικότητα των Τσανάκ-Καλέ, θα ήθελα όμως το κεφάλαιο 10 του βιβλίου της να έχει το ελληνικό όνομα "Άγγειοκάστρο".

Το κανάτι που παρουσιάζω πρέπει να έχει κατασκευαστεί στα μέσα του 19ου αιώνα. Η μορφή του είναι παράξενη, ανθρωπόμορφη, με επίθετο διάκοσμο από λουλουδιένια πέταλα και με ξεχωριστή την ανάγλυφη εικόνα του Εσταυρωμένου στο μπροστινό μέρος. Το ύψος του φτάνει τα 38 εκατοστά, με πλάτος βάσης 12 εκατοστά: είναι γυαλωμένο, σε χρώμα πράσινο βαθύ.

Πολλοί φίλοι συλλέκτες με βαθιά γνώση το θεωρούν το πιο σημαντικό άγγειοκαστρίτικο κεραμικό. Προσωπικά πιστεύω ότι έχει γίνει για κάποιον ανώτερο κληρικό, και πιθανότατα ήταν χρηστικό κατά την εβδομάδα των Παθών – σε εκκλησία.

Με την ευκαιρία αυτής της παρουσίασης σημειώνω, όσο τολμηρό και αν φαίνεται, ότι από την Ελλάδα λείπει ένα Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης. Σε αντιδιαστολή με τα Λαογραφικά μας Μουσεία, θα ξεκαθαρίζε πολλά πράγματα και έντεχνα θα έπαιρνε πίσω ό,τι ελληνικό οικειοποιήθηκε έξιμινα ο Τούρκος.

Άραγε το επιστημονικό μας δυναμικό και οι αρμόδιοι κρατικοί παράγοντες θα αποκτήσουν κάποτε τη θέληση να θεραπεύσουν αυτή την πολιτιστική αμετροέπεια;

Η ιδιωτική πρωτοβουλία θα είναι, όπως πάντα, αργώς και ουσιαστικός συμπαράστατης.

A Souvenir from the Forgotten Aggeiokastro (Çanakkale)

V. Korkolopoulos

For many years now I have been collecting pots from Aggeiokastro (Çanak=vase, Kale=castle in Turkish), an old toponym at the right side of the entrance to the Dardanelles, the narrowest section of the Hellespont Straits.

Although the various bibliographical sources mention that the first samples of this pottery date from the late 17th to the early 18th centuries and they are products of Greek and Armenian craftsmen, they have internationally been considered as Islamic.

Aggeiokastro (Çanakkale) used to be a supply port, mainly of Greek trading and transportation ships travelling to the Black Sea. It prospers in the 19th century, and if we consult 20th century diaries, we will read that the 5,000 out of its 8,000 inhabitants were Christian orthodox, mainly Greeks.

The people of Aggeiokastro managed to propagate their pottery to Russia, the Balkans and the Aegean islands and also to produce for a Turkish-speaking clientele. The plastic values of this pottery affected the later, modern Greek ceramics, and this influence is combined with the settlement of leading craftsmen in various areas of mainland Greece (Florina, Mytilene, Thessaloniki) after the Minor Asia catastrophe of 1922.

The pot I am presenting must have been made in the middle of the 19th century. Its appearance is strange, anthropomorphic, with an applied decoration of flower petals and the distinct figure of Christ on the Cross at its front. It is 38 cm high, the width of its base is 12 cm and it has been glazed in a deep green colour. I suggest that it has been made for a high-ranking Church official and that in all probability it was used during the Passion week in a church.

On the occasion of this presentation I want to stress that, regardless of how daring this may seem, we must institute a Museum of Islamic Art in Greece. As opposed to our Folk Art Museums, it would elucidate many such ambiguous issues and it would take back in a skillful way whatever Greek the Turks have cleverly appropriated.

2. Μεγάλο κανάτι από το Άγγειοκάστρο, ύψους 38 εκ., πλάτος βάσης 12 εκ., βαθύ πράσινο χρώμα γυαλωμένο. Το στομάχι του, με αυληγητή ροή, έχει σχήμα ζωόμορφο, ενώ κάτω από το λαμό, την αρχή της κοιλιάς κυκλώνει ένα επίθετο φυλλόμορφο στεφάνι. Στο μπρος μέρος της κοιλιάς επίθετος σταυρός με εσταυρωμένο δίνει το χαρακτήρα του στο άγγειο αυτό και πλαισιώνεται από δυο επίθετους ροδάκες με μοτίβο από λουλουδιά.